

МЕТОДИЧНА РОБОТА В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЕСТЕТИЧНИМ ВИХОВАННЯМ УЧНІВ

У даній статті розглянуто структуру та зміст методичної роботи як цілісної системи взаємопов'язаних заходів, що ґрунтуються на досягненнях психолого-педагогічної науки, спрямованих на підвищення ефективності управління естетичним вихованням учнів. Виявлено, що методична робота має свої особливості, зокрема, вона зорієнтована на ринок освітніх послуг та створює конкурентне освітнє середовище.

Постановка проблеми. У зв'язку зі зростаючими вимогами до методичної підготовки вчителя на сучасному етапі культурно-інформаційного розвитку суспільства, коли естетично освоюються усі без винятку сфери діяльності, створюється об'єктивна можливість для використання в школі найрізноманітніших засобів навчально-виховної роботи задля реалізації концептуальних завдань естетичного виховання учнів, що потребує спеціальної цілеспрямованої підготовки педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти досліджують В. Гершунський, М. Красовицький, Т. Беседа, А. Сердюк, В. Кремень, В. Маслов, В. Олійник, В. Пуцов, Т. Сорочан, О. Тонконога; питання змісту та організації методичної роботи розкривають В. Гуменюк, В. Дивак, І. Жерносек, Н. Кузьміна, Р. Шакуров.

Мета статті. Метою статті є розкриття структури та змісту методичної роботи управління естетичним вихованням учнів.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, методична робота є частиною системи безперервної освіти педагогів і спрямована на засвоєння найбільш раціональних методів і прийомів навчання та виховання учнів, підвищення рівня загальнодидактичної та методичної підготовки педагога до організації і проведення навчально-виховної роботи.

Методичну роботу І. Жерносек визначає як "систему цілеспрямованого фахового зростання педагогічних працівників, спрямовану на процес постійного примноження педагогами теоретичних знань та практичних навичок і вмінь з метою підвищення рівня професійної майстерності. Вона має цілісну систему дій та заходів, спрямованих на розвиток творчого потенціалу педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів, досягнення позитивних результатів навчально-виховного процесу" [1: 8].

Методична робота в загальноосвітньому закладі розглядається як цілісна система взаємопов'язаних заходів, що ґрунтуються на досягненнях психолого-педагогічної науки, передового педагогічного досвіду і спрямовані на підвищення фахової майстерності педагогів, на розвиток творчого потенціалу кожного педагога зокрема та всього педагогічного колективу з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу [2: 5].

Основними завданнями методичної роботи, на думку В. Гуменюк, є: трансформація наукових ідей у педагогічну практику; впровадження сучасних особистісно-орієнтованих методів і форм організації освітнього процесу, інформаційних технологій; відновлення пріоритетів виховання; системний моніторинг змісту, форм і методів освіти та її результативності; науково-методичне забезпечення розвитку освітніх установ і закладів; аналіз та розробка сучасних концепцій, навчальних програм, посібників, підручників (включаючи альтернативні), сприяння створенню умов для реалізації варіативної частини навчальних планів, поглибленого вивчення предметів, профільного навчання з урахуванням потреб регіонів; вивчення, узагальнення, поширення перспективного педагогічного досвіду, методична інструментовка матеріалів виставок педагогічних ідей і знахідок; сприяння соціалізації педагогів і учнів в умовах інформаційного суспільства; створення оптимальної системи інформаційного забезпечення та інформаційно-аналітичного обслуговування навчально-виховного процесу та управління ним [2: 6].

Здійснюючи управління методичною роботою у контексті розв'язання учнями завдань естетичного напрямку, керівнику варто урахувати: особистісно-орієнтовану підготовку педагога до творчої діяльності; розвиток інформаційної, дослідницької, методичної, естетичної культури вчителя; розширення інноваційного освітнього простору щодо естетичного виховання учнів; упровадження в практику роботи системи моніторингу естетичного виховання учнів; інформатизацію естетичного виховання учнів; підготовку всіх учасників освітнього процесу до навчання впродовж усього життя.

Методична робота управління естетичним вихованням учнів включає в себе, насамперед, діагностування інформаційних потреб педагогів з проблеми естетичного виховання учнів; визначення ступеня їх готовності до цієї діяльності; визначення стану володіння фахівцями методикою викладання дисциплін художньо-естетичного циклу.

Безперечно, діагностика є однією з основоположних у визначенні змісту методичної роботи з підготовки вчителів до здійснення естетичного виховання учнів. Вона вимагає регулярного вивчення ступеня розриву між реальним рівнем компетентності педагогів, що виявляється в узагальненому

результаті їхньої праці та вимогами основних виховних орієнтирів, у яких визначено потреби суспільства щодо гармонійного розвитку особистості. Діагностика викликає необхідність оволодіння сучасними методами психолого-педагогічних досліджень і регулярного їх застосування для збору та обробки відповідної інформації.

Педагогічна діагностика покликана бути пріоритетною у системі методичної роботи і тільки на основі її результатів можна організувати цю діяльність як систему.

Педагогічною діагностикою І. Підласий називає систему технологій, процедур, засобів, методик і методів отримання інформації про стан та розвиток педагогічних процесів, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів [3: 543].

В аспекті методичної роботи діагностика здійснюється за такими основними напрямками: вивчення рівня професійної компетентності педагогів та їхніх професійних потреб щодо здійснення естетичного виховання учнів; вивчення рівня естетичної вихованості учнів; оцінювання результативності методичної роботи.

Діагностування сприяє досягненню таких результатів: змінюється ставлення до методичної роботи на всіх рівнях; підвищується якість аналітичної діяльності педагогів; ліквідується формалізм у плануванні, змісті, формах і методах організації методичної роботи; створюється можливість визначення шляхів надання допомоги конкретному педагогу; змінюється стиль і характер взаємовідносин між педагогами та організаторами методичної роботи; конкретизуються основні напрями роботи.

Результати діагностування беруться за основу при визначенні змісту, форм та методів методичної роботи. Важливим є використання передового педагогічного досвіду з даної проблеми, а також підготовка вчителя до вивчення результативності естетичного виховання учнів. Сьогодні важливо не тільки забезпечити педагогів відповідними методиками, тестами тощо для оцінювання рівня естетичного виховання школярів, а й сформувати в них уміння працювати з цим діагностичним інструментарієм, використовувати базові кваліметричні моделі, здійснювати експертизу ефективності педагогічних засобів.

Результатом такої системної методичної роботи має стати готовність вчителя до здійснення естетичного виховання учнів.

Об'єктом діагностики та оцінки повинен бути і стан володіння фахівцями методиками викладання дисциплін художньо-естетичного циклу. Важливість такої роботи підсилюється ще й тим, що часто ці дисципліни, особливо у сільських школах, викладають педагоги, які не є фахівцями даних предметів. Тому забезпечення готовності вчителів до розв'язання завдань естетичного виховання учнів через уроки художньо-естетичного циклу (музики, образотворчого мистецтва, хореографії), що інтегрують навчальні, виховні й розвиваючі можливості, повинні бути в центрі уваги керівників як організаторів методичної роботи.

Наступним підкомпонентом є підготовка вчителя до здійснення естетичного виховання учнів. Складовими його визначено зміст методичної роботи, її форми, методи та вивчення і використання передового педагогічного досвіду. Організація методичної роботи педагогів щодо естетичного виховання учнів є елементом цілісної системи методичної служби в загальноосвітньому навчальному закладі, яка взаємодіє зі всіма компонентами і розглядається у тісному взаємозв'язку з усіма суб'єктами організації навчально-виховної роботи.

Для визначення змісту методичної роботи в контексті удосконалення естетичного виховання учнів необхідно враховувати результати діагностики вчителів, концептуальні засади основних виховних орієнтирів, рівень естетичної вихованості учнів початкової, основної, старшої школи на певних етапах, надходження нових програм, планів, концепцій тощо.

Зміст роботи з підготовки вчителя до здійснення естетичного виховання учнів передбачає: збагачення художньо-естетичних знань педагогів (предметних, методичних, дидактичних, психологічних тощо); розвиток світогляду, ціннісних орієнтацій, переконань, що відповідають суспільним вимогам; розвиток мотивів творчої діяльності щодо естетичного виховання учнів; розвиток стійких морально-естетичних якостей особистості; розвиток сучасного стилю педагогічного мислення; розвиток педагогічної техніки, виконавчої майстерності, артистизму; розвиток умінь емоційно-вольової саморегуляції; вироблення єдиних естетичних цінностей; організацію педагогічної діагностики; експертну оцінку авторських варіативних програм, навчальних планів, підручників, посібників, засобів навчання і виховання, створених у даному колективі; аналіз сформованості естетичних компетентностей учнів, естетичних цінностей; виявлення, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду, обмін цінними методичними знахідками; організацію науково-дослідницької роботи вчителів з естетичного виховання учнів; розробку нових моделей організації естетиковиховного процесу.

Відповідно до змісту визначаються форми і методи роботи. Такими формами можуть бути: фронтальні, групові, індивідуальні. До фронтальних форм відносять психолого-педагогічні семінари, педагогічні читання, семінари-практикуми, проблемні семінари, науково-практичні конференції, методичні тижні, предметні тижні, методичні оперативні наради, творчі звіти, бібліографічні огляди обговорення книжок, статей. До групових форм належать методичні об'єднання, творчі групи, школи передового педагогічного досвіду, школи педагогічної майстерності, школи молодого вчителя, майстер-

класи, тощо. Серед індивідуальних форм називають індивідуальні консультації, наставництво, стажування, відкриті уроки, взаємовідвідування уроків та виховних заходів, самоосвіту, інше [1: 10].

Ефективним методом організації методичної роботи з педагогічними кадрами є цільове педагогічне проектування. Проектування виступає в системі методичної роботи як особливий вид творчої діяльності, тісно пов'язаний з науковим дослідженням, прогнозуванням, плануванням, моделюванням, соціальним управлінням.

Проектування тлумачать як спеціальну концептуально обумовлену та технологічно забезпечену діяльність, спрямовану на створення образу бажаної у майбутньому системи [4: 52]. У педагогічному управлінні проектування розглядають як розробку основних ознак, напрямів, способів, умов педагогічної та управлінської діяльності.

Використання проектування в методичній роботі сприяє цілеспрямованому створенню нових, доцільних засобів діяльності, формуванню свідомості та мислення педагогів за допомогою випереджаючої уяви і практичних дій шляхом реалізації відповідного проекту. Для побудови нової процедури практичної діяльності з естетичного виховання учнів, необхідно осмислити вид і характер вихідного матеріалу перетворень, необхідного оснащення і засобів, характер окремих дій, які треба здійснити, їх порядок.

Тому доцільно роботу з педагогами будувати на основі цільових проектів як способів організації інтегративної діяльності, узгодження ідей, поглядів, засобів досягнення мети естетичного виховання учнів.

Ще однією складовою методичної роботи є підготовка вчителя до вивчення результативності естетичного виховання учнів, яка враховує такі аспекти, як: формування уміння роботи вчителів із діагностичним інструментарієм; використання базових кваліметричних моделей; експертиза ефективності педагогічних засобів при здійсненні естетичного виховання учнів.

Під результатами виховного процесу розуміють зміни, які відбулися з учасниками педагогічного процесу та в стосунках між ними [5: 141].

Результативність розуміється як кінцевий, остаточний підсумок діяльності, що приносить позитивний результат; як створення потрібних, корисних речей, здатних задовольняти певні потреби, забезпечити досягнення кінцевих результатів, адекватних поставленим цілям. Одержати репродуктивну інформацію про естетичне виховання учнів допомагають різноманітні засоби, серед яких тести, діагностичні картки, анкети, факторно-критеріальні моделі тощо.

Підготовка вчителя до вивчення результативності естетичного виховання учнів містить такі аспекти, як формування умінь роботи з діагностичним інструментарієм, використання базових кваліметричних моделей, здійснення експертизи ефективності педагогічних засобів.

Уміння спеціаліста вивчати результативність виховного процесу і використовувати ці дані у своїй подальшій діяльності є важливим показником культури педагогічної праці. На жаль, сьогодні вчителі здебільшого в своїх діях орієнтуються на суб'єктивну думку, інтуїцію, припущення і набагато менше на аналізі об'єктивних та всебічних даних – про рівень вихованості учня, умови і обставини, в яких він виховується. Таку інформацію можна отримати в процесі педагогічної діагностики, тестів, діагностичних карт, методик, анкет, кваліметричних моделей тощо, а також здійснюючи експертизу педагогічних засобів.

Педагогічна діагностика спрямована на розпізнавання стану об'єктів чи суб'єктів виховання з метою співпраці з ними та управління процесом виховання. А. Макаренко в роботі вихователя також головним вважав систематичне вивчення дітей, спостереження за їх поведінкою, постійний запис цих спостережень [6: 87].

Практика свідчить, що вчитель не має часу на строге виконання діагностичних процедур, підрахунки. Проте, це не означає, що педагога не потрібно навчати культурі вимірів, статистичній обробці даних, використанню в інтерпретації різних статистичних характеристик. У нашому розумінні діагностика має забезпечити вчителя оперативною орієнтовною інформацією для прийняття правильних рішень.

Об'єктами педагогічної діагностики естетичного виховання учнів повинні бути: естетична вихованість та сформованість інтегральних естетичних якостей і цінностей; поведінка і діяльність учнів; виховний естетичний вплив у зоні соціального оточення; можливості та особливості сімейного, загальношкільного класного колективів, їх педагогічна характеристика; зміст і ефективність педагогічної діяльності.

Виділення цих об'єктів необхідне для того, щоб чітко знати, на що саме акцентувати увагу педагогів під час методичних заходів, на яких ведеться їх підготовка до вивчення результативності естетичного виховання учнів. Зміст підготовки вчителя визначається не тільки тим, що він буде робити, а й тим, як ця діяльність повинна здійснюватися.

У цьому контексті доцільним є використання керівниками алгоритму виконання діагностичної діяльності, який складається з шести етапів:

Перший етап передбачає знаходження протиріч у педагогічному процесі і явища та усвідомлення необхідності в отриманні додаткової об'єктивної інформації. Сутність цього етапу полягає у виявленні проблем, а підсумком – є постановка діагностичних завдань.

Другий етап – це виділення альтернативних версій, які пояснюють причини явищ, що спостерігаються.

Третій етап – це розробка діагностичної програми з перевірки різних версій, відбір тих, які стануть основою для педагогічного діагнозу.

Четвертий етап полягає в реалізації розробленої діагностичної програми, проведенні діагностичних процедур з метою отримання різносторонньої інформації, яку можна перевірити.

П'ятий етап – це аналіз отриманої інформації та відбір найбільш вірогідних версій.

Шостий етап передбачає прийняття управлінського рішення та уточнення діагнозу. Найважливішим у цій діяльності є вироблення обґрунтованих рекомендацій щодо подальшої роботи з учнями.

Для того, щоб учитель міг об'єктивно вивчати результати естетичного виховання учнів, є потреба значну увагу приділяти вивченню критеріїв та показників результативності роботи, ознайомленню з базовими кваліметричними моделями та принципами їх створення.

Результатом реалізації методичних засад має стати готовність учителя до здійснення естетичного виховання учнів. Рівень готовності учителів оцінюється на основі таких критеріїв: чітке уявлення про необхідний мінімум естетичних знань і навичок, яким має оволодіти учень; володіння умінням виявляти специфічні естетичні можливості в своєму навчальному предметі, відбирати найбільш цінний в естетичному відношенні навчальний матеріал; володіння необхідними методиками, технологіями здійснення естетиковиховної роботи; підготовленість до художньо-естетичної діяльності у різних галузях (малювати, танцювати, співати, грати на музичних інструментах); уміння визначати рівень естетичного виховання учнів.

Технологія готовності вчителів до здійснення естетичного виховання учнів забезпечується: застосуванням різноманітних форм та методів діяльності педагогів; забезпеченням учителів необхідною навчально-методичною літературою з означеної проблеми; створенням умов для самоосвіти педагогів; стимулюванням творчої роботи педагогів; врахуванням індивідуальних особливостей кожного педагога; спрямованістю діяльності керівників на застосування переважно демократичного стилю керівництва колективом; створенням ситуації успіху для кожного педагога; врахуванням рівня згуртованості груп учителів.

Висновки. Для педагогів, навчання яких упродовж всього життя є цілком зрозумілою необхідністю, методична робота виступає потужним стимулом і фактором професійного та духовного оновлення, дає змогу їм бути у постійному творчому пошуку, стані відкритості та спрямованості в майбутнє.

Методична робота має свої особливості, зокрема, вона зорієнтована на ринок освітніх послуг та створює конкурентне освітнє середовище. Це потребує відповідних підходів до її організації.

Комплексне використання цих засобів допоможе здійснити соціально-педагогічні, психологічні, акмеологічні, дидактичні тощо дослідження, а кореляція результатів таких досліджень дозволить визначити рівень естетичної вихованості учнів за єдиними показниками і методиками, що дає основу для порівняння й об'єктивної оцінки даних діагностики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Жерносек І. П. Організація науково-методичної роботи в школі / І. П. Жерносек. – Х. : Вид. група "Основа", 2006. – 128 с. – (Б-ка журн. "Управління школою"; Вип. 9 (45).
2. Гуменюк В. В. Науково-методична робота з педагогічними кадрами / В. В. Гуменюк, І. А. Наумчук. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2005. – Т. 5. – 160 с.
3. Подласый И. П. Педагогика : новый курс : [учеб. для студ. пед. вузов : в 2 кн.] / И. П. Подласый. – М. : Гуманит. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн.1. – С. 543–571.
4. Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза. – Х. : "Основа", 2003. – 80 с.
5. Поташник М. М. Управление современной школой (в вопр. и ответах) : [пособие для рук. образовател. учреждений и органов образования] / М. М. Поташник, А. М. Моисеев. – М. : Новая шк., 1997. – 352 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zhernosek I. P. Organizatsiia naukovo-metodychnoi roboty z pedagogichnymy kadramy [The Organization of the Scientific-Methodical Work with the Pedagogical Workers] / I. P. Zhernosek. – KH. : Vyd. grupa "Osнова", 2006. – 128 s. – (B-ka zhurn. "Upravlinnia shkoloiu"; Vyp. 9 (45).
2. Gumeniuk V. V. Naukovo-metodychna robota z pedagogichnymy kadramy [The Scientific and Methodical Work with Pedagogical Workers] / V. V. Gumeniuk, I. A. Naumchuk. – Kam'ianets'-Podil's'kyi : PP Moshak M. I., 2005. – 160 s.
3. Podlasyi I. P. Pedagogika : novyi kurs [Pedagogy : the New Course] : [ucheb. dlia stud. ped. vuzov : v 2 kn.] / I. P. Podlasyi. – M. : Gumanit. tsentr VLADOS, 1999. – Kn. 1. – S. 543–571.
4. Marmaza O. I. Proektnyi pidkhid do upravlinnia navchal'nym zakladom [The Project Approach to the Educational Establishment Management] / O. I. Marmaza. – KH. : "Osнова", 2003. – 80 s.
5. Potashnik M. M. Upravlenie sovremennoi shkoloii (v vopr. i otvetakh) [The Modern School Management (in Questions and Answers)] : [posobie dlia ruk. obrazovatel. uchrezhdenii i organov obrazovaniia] / M. M. Potashnik, A. M. Moiseev. – M. : Nova shk., 1997. – 352 s.

Матеріал надійшов до редакції 08.08. 2013 р.

Варгата О. В. Методическая работа в контексте управления эстетическим воспитанием учащихся.

В данной статье рассматриваются структура и содержание методической работы как целостной системы взаимосвязанных мероприятий, основанной на достижениях психолого-педагогической науки, направленных на повышение эффективности управления эстетическим воспитанием учащихся. Выяснено, что методическая работа имеет свои особенности, в частности она ориентирована на рынок образовательных услуг и создает конкурентную образовательную среду.

Vargata O. V. The Methodical Work in the Context of the Pupils' Aesthetic Education Management.

This paper describes the structure and content of the methodical work, as a whole system of interrelated activities, based on the achievements of psychological and pedagogical sciences to enhance the students' aesthetic education effectiveness. It is found out that the methodical work has its peculiarities; in particular it is oriented on the market of educational services and creates the educational area.